

Svein Eidsvik avtjente verneplikten ved Haakonsvern i 1972. Siden har dykkerlegen hatt omsorg for militære dykkere, yrkesdykkere, sportsdykkere og alle andre i sin umiddelbare nærhet. I april 2004 fikk kommandørkapteinen Kongens fortjenestmedalje i gull.

Intervjuet: Svein Eidsvik

Dykkerlegen

Det er ikke lett å få tak i Svein Eidsvik. Han er ikke ofte på kontoret. Når du så har en avtale, slipper du ikke forbi soldaten som står i porten til Haakonsvern. Helt til Eidsvik dukker opp. Alle på Haakonsvern kjenner ham, og han slår gjerne av en prat. Han har jobbet som dykkerlege i Forsvaret i 31 år og forsøkte å gå av med pensjon i fjor. Det fikk han ikke lov til.

– Du er tidlig ute, er det første han sier før han hilser hjertelig. – Du kan gå ned til dykker- og froskemannskolen. Jeg skal bare hjemom og kjemme håret først, legger han til. Bygningen er lett å finne, det er et høyt, hvitt tårn nede ved vannet.

Tårnet er høyt fordi det inneholder Norges dypeste svømmebasseng, også kalt en oppstigningstank. Her trenes det på å gjøre en kontrollert oppstigning med trente dykkere som overvåker det hele. Når man er redd, holder man ofte pusten. Det må man ikke gjøre under dykking. Da sprenger man lungene mens man svømmer mot overflaten. For mange er det en mental sperre å komme seg gjennom tanken. Eidsvik mener det er god terapi for de fleste å overvinne slike hindre. Selv har han faktisk også brukt den som svømmebasseng. Hans første julekveld på vakt ble tilbrakt i det 32 grader varme vannet i tanken.

Eidsvik-effekten

I april fikk han Kongens fortjenestmedalje i gull. Lovordene var mange og talelisten lang. Fylkesmann Svein Alsaker fremhevet at Eidsvik har hatt omsorg for alle dykkere, ikke bare dem han har hatt ansvaret for. Han har spilt en sentral rolle i oppbyggingen av en moderne militær dykkertjeneste, og også engasjert seg i nordsjødykkernes helseproblemer.

Sjefen for saniteten i sjøforsvaret, Jan Sommerfelt Pettersen, var opptatt av det de kaller Eidsvik-effekten. Den går ut på å ta skikkelig vare på folk, uansett og når som helst. Eidsvik er kjent for å være tilgjengelig og for å engasjere seg i den

enkelte dykker som har hatt et uhell. Hjelpsomheten og omtanken strekker seg også til dykkernes familier. Legen har fått mange gaver fra havets bunn av takknemlige dykkere. Pettersen roste også Eidsvik for stor faglig dyktighet. Han har utarbeidet dykkertabeller, vurdert og gransket ulykker, laget forskrifter og fungert som faglig rådgiver for mange.

– Hva tror du selv er grunnen til at du fikk utmerkelsen?

– Jeg har ikke fått noen offisiell forklaring, smiler han. – Det er nok dykkerne som er takknemlige for innsatsen. De første ti årene hadde jeg kontinuerlig vakt. Jeg var på kontoret på julaften, påskeaften og 17. mai. Jeg har flere ganger måttet avbryte besøk hos familien i Hardanger og fløyet inn for å behandle syke dykkere. Nordsjødykkerne har jeg også støttet så godt jeg kan. Jeg kjenner dem alle sammen. De har mye til felles med krigsseilerne. Man finner ikke nødvendigvis så mye ved den kliniske undersøkelsen. Disse mennene ble plukket ut på øverste hylle, jeg kjenner mange fra da de var unge. De var av ypperste klasse, både fysisk og psykisk sett. Nå er de blitt krek, det er det de kaller seg selv. De er mørkeredde, har fobier og encefalopatibilde uten at man helt skjønner hvorfor. De mister tråden når de leser i en bok og blir raskt trette. Det er ikke tvil om at skadene skyldes enorme belastninger over flere år. – Krigsseilerne møtte liten forståelse den første tiden etter krigen. Har nordsjødykkerne lidd samme skjebne?

– Ja, det er det ikke tvil om at de har. Jeg tror ikke det skyldes manglende vilje hos politikere og byråkrater. Det skyldes mangel på kunnskap. Der har vi medisinerere et ansvar. Her i Bergen har vi bygd opp mye kompetanse rundt dykking. Dersom man ønsker å henvise noen til en skikkelig dykkermedisinsk utredning, må man sende pasienten til oss. Skriv på brevet til trygdekantoret at all relevant kompetanse finnes i Bergen. Vi har et bredt samarbeid og mye erfaring på området.

Ikke vannskrekk

Eidsvik ble tidlig interessert i alt som har med sjø å gjøre. Både bestefaren og faren var skipsbyggere. Han er oppvokst på en øy i Kvinnherad, og svømmekunsten var ikke bare nyttig, men nødvendig.

– Jeg hadde en fantastisk oppvekst og ble raskt fortrolig med sjøen. Etter hvert fikk jeg meg dykkerutstyr og båt, forteller Eidsvik. Nå har han dykket i mer enn 40 år og har over 1 000 dykk bak seg. Han har aldri hatt et eneste ordentlig uhell.

– Hva er det fineste stedet du har dykket?

– Det er i Hardangerfjorden. Da jeg var liten, lurte jeg alltid på hvordan det egentlig så ut der jeg fisket og fanget krabber. Med dykkerutstyr fikk jeg endelig sjansen til å utforske hvorfor garnet satt seg fast bestemte steder. Jeg oppdaget til og med en forlist båt.

I Bergen ble han i 1966 med i studentenes dykkerklubb. Der var det godt kameratskap, og mange har holdt kontakten gjennom årene.

Var med fra begynnelsen av

Etter turnustjenesten avtjente Eidsvik verneplikten. Det fikk han gjøre på Haakonsvern, og da han var ferdig, ville de gjerne beholde ham.

– Da jeg begynte i 1973, startet oljeeventyret. Det var stor interesse og mye forskning på området. Alle skulle dypere og dypere. Vi hadde i begynnelsen altfor mye uhell, i norsk oljesektor har det vært 16 dødsfall. Det var for lite utdanning, for dårlig utstyr og det ble tatt for mange sjanser. Oljen skulle opp for enhver pris. Det siste oljerelaterte dødsfallet var i 1987, og da var det utstyret som sviktet.

I og med at det var stor interesse, var det heller ikke pengene det stod på. Eidsvik alene hadde reisepenger som tilsvarte Det medisinske fakultets totale reisebudsjett.

– Jeg er blitt godt behandlet, understreker han. – Jeg fikk etterutdanning i England og USA. NATO har prioritert dykkere. De spiller en viktig rolle i krigshandlinger. De går inn og klarer skip for miner, reparerer og

Svein Eidsvik

Født 8. juli 1945

- Cand.med. Universitetet i Bergen 1971
- Dykkerlege 1973 –

Foto Marit Tveito

rydder opp. Dykkerne har i det hele tatt en høy stjerne i Forsvaret. På rekruttskolen vil alle bli dykkere. Vi pleide å reise til Madla og plukke ut dem som skulle få bli med tilbake. En stund la vi guttene i enmannstrykkammer. De ble utstyrt med skiftenøkkel og skulle banke hvis de fikk problemer. Hvis det hørtes ut som det lå en trommeslager der inne, røk man raskt ut av kvalifiseringen.

Eidsvik er opptatt av hvordan man rekrutterer til Forsvaret.

– Jeg kjenner alle de gamle krigsveteranene, blant annet dem som organiserte tungtvannssaksjonen på Rjukan. Fellestrekket er at de alle har spesielt godt humør og masse humor. En god soldat bør ha godt humør, gode nerver og god fysikk. Fysikken kan man jobbe med. Kanskje er det feil at man ryker ut hvis man ikke fyller de fysiske kravene?

Kalde forsøk

Han har vært med på en rivende utvikling. Norge var i teten da man begynte å lage overlevelsedrakter. Hvis man faller i havet i vanlige klær, overlever man i ti minutter. Med overlevelsedrakt kan man klare seg i timevis. Produksjonen begynte i 1970-årene.

– Vi testet ut draktene med våre egne dykkere i Forsvaret. Vi hadde de liggende i isvann og lot dem bli avkjølt ned til 35 grader. Soldatene ble overvåket med EKG og termometer. Så brukte vi resultatene til å beregne for 33 grader som vi regner som dødelig temperatur. Da mister du bevisstheten og dør. Vi brukte helt enorme mengder is, og økonomiansvarlig hevet øyebrynene da han fikk regningen.

– Det som var litt pussig, var at flere av soldatene fikk akkurat samme mareritt i etterkant av disse forsøkene. Det var to varianter som gikk igjen. Noen drømte at de lå og fløt på havet omgitt av is så langt øyet kunne se. Det andre marerittet gikk ut på at de lå i isvannet i forsøkstanken, og at alle andre hadde dratt hjem for å spise middag. De var blitt forlatt. På den tiden var det ikke snakk om å bringe psykiatere inn i bildet. Men det var litt rart at så mange drømte det samme.

– Det var ikke alle forsøkene som forløp uten problemer. En gang gikk temperaturen til null nesten umiddelbart. Det var en helt ny, engelsk drakt. Vi løp inn og fant soldaten svømmende med en overlevelsedrakt som hadde gått fra hverandre. Engelskmannen som var med ble ganske stresset og tok en god del telefoner. Det viste seg at de hadde glemt å bruke vannfast lim.

Kuldeskader i varmegrader

Eidsvik er en autoritet på dykkermedisin. Men det er ikke den eneste delen av medisinen innen Forsvaret som engasjerer ham. Han har lenge prøvd å lære bort at kuldeskader ikke er det samme som frostsikader og blir tydelig engasjert av å snakke om dette.

– Altfor få er klar over at man kan få kuldeskader i ti varmegrader hvis man har våte sokker. Hvis det er minusgrader, er alle klar over at man skal kle på seg, og da blir du gjerne ikke våt på beina heller.

I plussgrader tror de fleste at det ikke er så farlig og blir gjerne gående lenge uten å skifte. Det var noen jenter på sjøkrigsskolen for tre år siden som fikk skikkelige kuldeskader. Man får varige nerveskader, og kan for eksempel ikke lenger si om badegulvet er kaldt eller varmt. Før fikk alle marinejegere problemer med det. Nå er man blitt mer bevisst. Jeg snakket nylig med en pensjonert marinejeger. Hvis det blåser på sjøen om sommeren, blir det for kaldt for ham, og plutselig kjennes hendene som bananer. Det som provoserer meg mest, er at disse skadene er så nødvendige.

Legers verneplikt

Etter turnustjenesten er det mange unge mannlige, norske leger som skal avtjene verneplikten, slik Eidsvik også gjorde.

– Har du noen råd til dem som skal være leger for soldatene?

– Det er viktig å ha et åpent sinn og være litt ydmyk. Noen er litt for opptatt av ikke å bli lurt av soldater som vil slippe billig unna. På det området er det gjort mange feil. Hvis man bestemmer seg for raskt om man tror på

pasienten, kan man komme helt skjevt ut. Man skal høre på det soldatene har å rapportere. Så får man gjøre seg opp en mening etterpå.

– Hvordan blir man dykkerlege?

– For å kunne sertifisere dykkere trenger man et kurs som varer en uke. Det holder jeg her på Haakonvern. For å behandle dykkerskader trenger man ytterligere kursing. Min erfaring er at flere av legene som avtjener verneplikten hos meg, ender opp som dykkerleger, sier han og smiler skjevt. Det er lett å forstå at man blir inspirert av å jobbe med Eidsvik.

– Hvilke egenskaper har en god dykkerlege?

– Man må være interessert i matte, fysikk og fysiologi. Og det er viktig å ha respekt for fysikken.

I Forsvaret kan man velge å pensjonere seg når man er 57 år gammel. Vanlige yrkesdykkere har ikke den muligheten. Eidsvik jobbet en stund for at yrkesdykkerne skulle få pensjonsalder på 45 år.

– En i departementet bad oss grunnlig hvorfor vi hadde valgt akkurat den alderen. Da måtte vi innrømme at den hadde vi hentet fra ballettdanserne. Det er en vel så stor belastning for kroppen å dykke gjennom mange år som å danse ballett.

Eidsvik har vært dykkerlege på fulltid og vel så det i mange år. Dagen før intervjuet fant sted, fylte hans kone 60 år. Hun er sykepleier, og nå jobber de sammen. Kvelden ble tilbrakt på kontoret, de skrev dykkerattester til midnatt. Hun fikk en halvtime fri. Han har tenkt å prøve å pensjonere seg neste år, det er dem begge vel fortjent. Da skal de bruke mer tid på småbruket i Hardangerfjorden. Eidsvik vet alt man trenger å vite om dykkemedisin og vel så det. Etter en dag på Haakonvern med ham har man lært mye. Et spørsmål ble allikevel glemt i forbifarten. Dykking er greit. Men hva er egentlig en froskemann?

Marit Tveito

marittveito@hotmail.com
Universitetet i Oslo